

1

KRISTEN SAMLINGS HISTORIE.

Dette er et forsøk på å skrive Kristen Samlings historie så nær opp til slik medlemmene i Kristen Samling selv ville ha skrevet den. Fremstillingen er like ensidig som det meste annet som er skrevet fra 2. Verdenskrigs historie i Norge som er forsøkt skrevet på deltagerens premisser. På grunn av manglende ytringsfrihet for NS-medlemmer i etterkrigstiden er motsetningene beholdt.

Nasjonal Samling var ved siden av Kristelig Folkeparti det første partiet med en kristendomsparagraf. I partiprogrammet som forble uforandret fra januar 1934 står i paragraf 22: Kristendommens grunnverdier vernes. -Dette var ikke tomme ord. Fra begynnelsen var det tradisjon med andakter på partimøtene. Den tradisjonen har NS-folk holdt fast ved til denne dag når de møtes. Dette gjaldt også lokalt i Grenlandsregionen. Det første lokallag i Nasjonal Samling ble dannet i Porsgrunn 18.5.33, dagen etter partiets stiftelse. NS-laget i Skien kom til noe senere. I Porsgrunn var det et eget NS-blad som het "Vår vei", og hvor det også var andakter.

Ifølge Gjerpen Bygds historie Bd 2 av Terje Christiansen står: "Også den norske kirke kom med i kampen. Her i distriktet ble opptakten gjort under et møte hos prostiets prester hos prost Seip i Skien den 16. april 1940, der Skiens og omegns presteforening ble besluttet oppløst. Bakgrunnen var at to av medlemmene sympatiserte åpent med N.S., mens en tredje ble ansett som "stripet". De andre aktive prestene holdt fra da av sine sammenkomster privat".

I andre kristne og sosiale sammenhenger var man ikke bedre, og kristne NS-medlemmer ble frosset ut også av menighets-sammenhenger de hadde tilhørt i generasjoner. Det gjaldt også mennesker som hadde vært bærebjelker i sine fellesskap. Fra høsten 1940 måtte derfor kristne NS-medlemmer søke kristent fellesskap hos hverandre.

Organisasjonen Kristen Samling ble dannet høsten 1940 i Skien. Den 28. februar 1941 var det forberedende møte for å starte et blad.

De møttes til å begynne med hjemme hos hverandre. Lørdag den 15. mars 1941 var den første annonsen der det sto:

Kristen Samling
avh. møte søndag kl. 5 i Håndverkerforeningens lokale.
A. Rydland og Johs. Bjaaland m.fl. taler.
Alle velkommen.

Neste uke hadde de funnet nytt tilfluktssted i Rådhuset, II etage, og der ble de okkupasjonstiden ut. Den 6. mars 1941 hadde det stått følgende å lese i "Fritt folk": OPROP

TIL ALLE KRISTNE INNEN NASJONAL SAMLING.

Da forholdene har ført med sig at vi kristne som har sluttet oss til NS, ikke lenger er velsett innen de trossamfund vi

tidligere har tilhørt, og vi føler trang til samfund med hverandre som troende, har vi i Skien dannet en gruppe innen NS for fremdeles å kunne samles om Guds ord og opta det kristelige arbeide innen Nasjonal Samling.

Vi opfordrer troende innen NS på de forskjellige steder over det hele land til å slutte sig sammen for å opta det kristelige arbeide og positivt gå inn for dette.

La kjærlighet til alle bo iblandt oss, ikke hat og splid.

Vårt motto må være nu som før: "Verden for Kristus og kristen samling."

For Gud, Føreren og fedrelandet!

Heil og sæl.

Anders A. Stridsklev, Johs. Bjaaland, O.Offenberg-Wiik, Arne Rydland.

Anders A. Stridsklev ble leder, Arne Rydland var den første redaktøren, og Ole Offenberg-Wiik den tredje og siste redaktør. Pastor Bjåland sto for den teologiske fagkunnskap, selv om de alle var vel bevandret i Skriftens ord.

De delte troen på at Jesus fra Nasaret var Guds Sønn, og den Messias jødene ventet på.

I NS var man uenige om jødene som om det meste annet. Da som nå var det makthavernes (den gang tyskernes) meninger som kom frem i mediene. Men i Kristen Samling hadde de kristne NS-medlemmene et pusterom resten av livet hvor de kunne uttrykke hva de virkelig mente. Selv om det også blant dem uttrykkes at jødene hadde mistet sin posisjon til de kristne som Guds utvalgte folk fordi de hadde forkastet Messias, visste de i Kristen Samling at det var en posisjon jødene ifølge Guds Ord skulle få igjen.

For øvrig er det takket være NS-medlemmer at i alle fall en synagoge ble reddet unna tyskernes herjinger. Slik har det seg at Oslo har en av Europas eldste synagoger, fra 1920.

Fra 17.mai 1941 ble bladet Kristen Samling utgitt. Den dagen var 127 årsdagen for Grunnloven og 8-årsdagen for stiftelsen av Nasjonal Samling. Bladet kom ut hver 14. dag frem til 1.5.45.

Det ble holdt stevner både lokalt og på landsbasis. Det første stevnet skulle vært holdt i Oslo 20-21.9.41, men ble utsatt på grunn av unntakstilstanden.

Men 18-19.10 1941 møttes 3-400.

Det siste stevnet var 4-5-mai 1945 i Oslo.

Problemene NS-medlemmene fikk i det øvrige kristne felleskap ble så godt lagt merke til, at det ble ansatt en egen prest (Andreas Gjerdi) til å ta seg av NS-medlemmenes åndelige behov i et år fra 1941.

Tankene bak Kristen Samling sammenfattes godt i mottoet som fra 1.1.44 sto under KRISTEN i titelhodet på bladet:

I det vesentlige enighet.

I det uvesentlige fordragelighet.

I alle ting kjærlighet.

Dette gjenspeiler også partiet Nasjonal Samlings grunnide.

Nasjonal Samling skulle ikke være noe parti, men en bevegelse som skulle overflødiggjøre partiene.

NS var en parlamentarisk bevegelse, men ikke parlamentaristisk. Parlamentaristisk ble det norske samfunn først i 1884, etter at de politiske partiene ble til. NS var for Grunnlovens maktfordelingsprinsipp, der makten ble delt mellom parlament, regjering og domstoler, og mot "All makt i denne sal".

I NS skulle man konsentrere seg om "Fellesnytt foran egennytten" = "I det vesentlige enighet".

Det blir jo også i dag hevdet at alle partier er enige om 80% av politikken. Når det gjaldt det man var uenige om, skulle det gis rom for uenigheten. Nettopp slik skulle partiene overflødiggjøres.

"I alle ting kjærlighet" var en utvidelse av partiets uttalte fedrelandskjærlighet samtidig som det var uttrykk for Kristi kjærlighetsbud.

Under SAMLING i titelhodet på bladet sto sitatet fra Ap.gj.2.42: Og de holdt trolig fast ved apostlenes lære og ved samfunnet, ved brødsbrytelsen og ved bønnene.

Hos medlemmene i Kristen Samling var alle velkomne, uavhengig av religiøse og politiske avskygninger.

Dessverre kom ikke de som var uenige med dem i deres oppfatning om hvordan man best og riktigst skulle hjelpe sine medmennesker i forholdet til okkupasjonsmakten. For sikkerhets skyld ble det satt opp vakter fra de andre for å passe på hvilke personer som gikk på deres samlinger om bønn og Bibel. Det samme gjaldt når en prest som var av samme oppfatning som dem skulle preke i kirken.

På grunn av at NS-medlemmer ble avvist av medkristne i hele landet, dannet det seg spontant også andre grupper kristne NS-medlemmer. Dette skjedde bl.a. i Oslo i 1941, i Trondheim og Bergen i 1943 og i Stavanger og på Gjøvik.

Medlemmer av alle kirkesamfunn var like velsette. Formannen, Anders A. Stridsklev tilhørte selv Plymouth-brødrene. Plymouth-brødrene har blant annet som prinsipp at de ikke skal ha medlemsfortegnelser, men nøye seg med å være oppskrevet "i livets bok hos Lammet". Åp.13.8.

Dette prinsippet ble også fulgt i Kristen Samling. Derfor er det vanskelig å vite hvor mange medlemmer som fantes.

Organisasjonen hadde også en egen protokoll. Denne er gått tapt. Dette skjedde sannsynligvis ved frigjøringen, da bevåpnede mil.org-folk dro hjem til medlemmene av Kristen Samling og andre NS-folk. Både hentet de NS-medlemmene, tok med seg bøker skrevet av meningsfeller uansett innhold, og diverse andre dokumenter og personlige papirer (eksempel; Privat korrespondanse, bilder, krigsdagbøker og dekorasjoner til frontkjemper, jaktvåpen, og verdigjenstander). Dette gjør det vanskelig å estimere medlemstallet. Men bladet hadde et par tusen abonnenter fra hele landet, og siden det ofte var flere NS-medlemmer i samme familie, tyder det på at

NS hadde prosentmessig omtrent like mange kristne som andre politiske partier, eller befolkningen generelt. På de årlige stevnene møttes et halvt tusen til tross for problemer med kommunikasjoner og reisetillatelser den gangen.

Medlemmene i Kristen Samling var redde for å bli smittet av holdningene til dem som hadde vist dem fra seg. For disse menneskene var det viktig å følge Kristus, og ikke å "følge mengden i det som var ondt". 2.Mos.23.2.

De tok også Bergprekenen alvorlig, inklusive ordet om å elske sine fiender. Mt.5.44. Det gjaldt både tyskerne, og de nordmenn som ikke hadde forståelse for NS-medlemmenes måte på legalt vis å gjøre det beste ut av situasjonen i et okkupert land for sine landsmenn og seg selv.

I det første nummeret av bladet står: "Har vi nok av Kristi samlende og kjærlige sinnelag overfor hverandre og overfor dem som idag regner oss for fiender? Er vårt liv så sterkt preget av orden, rettferd, fred (Nasjonal Samlings motto) at vi har noe å gi videre til andre? Kun da vil vi selv få seier i Kristus og bli til hjelp for vårt folk. Det som støtter oss er at vi har hverandre. Vi er i samme båt og er utsatt for de samme fristelser. Vi kan styrke hverandre og be for hverandre. Ja, vi kan be for hele det norske folk.

Når Gud har gitt Norge en fører som Vidkunn Quisling i denne farens stund, behøver vi ikke å frykte for kursen. Vi skal "rette de hengende hender og bøydde knær", og som ørne løfte vingene og og fly ut med det glade budskap. Vårt motto må være: Kristen og nasjonal samling på norsk grunn.

Så var det sagt. Senere i bladet nevnes Quisling sjelden, uten at man noen gang gikk tilbake på det man hadde skrevet.

Formannen skrev følgende formaning under overskriften: LAND, LAND, LAND, HØR HERRENS ORD. Jer.22.29.

Idag som på Jeremias tid er verdens ulykke at ikke Herrens ord blir hørt. Herrens ord idag er kjærlighet i praksis. Hva du vil at andre skal gjøre mot deg, det gjør du mot dem. Sitt ned, du leser et øyeblikk og tenk over dette og begynn å praktisere det. Begynn du, og du skal erfare hvilken kolossal forandring det vil bli i ditt eget liv, både for deg selv og for ditt forhold til dine medmennesker.

Dette blad "Kristen Samling vil arbeide for det. Det vil være dets oppgave å bringe "Herrens ord" fram til leserne til frelse, glede og fred for alle.

Redaktøren, Arne Rydland skrev i lederen til dette første bladet: "Kristen Samling"

I vårt land finnes det mange religiøse ledere og predikanter som har tatt et avgjort standpunkt til fordel for den antikristelige marxisme. De har fått anledning til å arbeide fritt og gjør det fremdeles. Når det nå i våre dager hender at kristne slutter seg til en nasjonal bevegelse som ikke bare vil VERNE om kristendommen, men også prøve å bygge opp igjen noe av det som marxismen og kommunismen allerede har klart å rive ned av kristen tro og kristen moral, så får de ikke lov til å delta i det kristelige arbeide. Forkynnere blir nektet

adgang til å tale i de frivillige organisasjoners forsamlingslokaler og de andre blir frosset eller baktalt ut av sine tidligere vennsamfund.

Det er dette forhold som har skapt tanken om en "Kristen Samling" innen N.S.

Som et ledd i dette arbeide kan vi i dag presentere vårt nye blad "Kristen Samling" for våre venner. Bladet skal være et bindeledd mellom kristenfolket innen NS og gjennom oppbyggelig stoff hjelpe den enkelte i denne vanskelige tid. Vi vil også prøve på å trenge igjennom de tykke lag av hat og ondskap som idag hindrer så mange i å se klart. Vi vil ikke gjøre oss bruk av samme propagandametoder som våre motstandere. Istedenfor falske rykter og usannhet vil vi benytte de faktiske forhold og sannhet. Vår hensikt er å la den nye kristelige bevegelse I SEG SELV være et levende bevis på Nasjonal Samlings virkelige innstilling i forhold til kristendommen.

Vårt folk har gjort vår tid til en vond tid. Vi holder på å drukne i et hav av ondskap og hat. Og kristenfolket står stort sett ikke tilbake for de andre.

Hatet er tilværelsens sterkeste åndsmakt. Den stammer fra det vonde i oss. Derfor har det evnen til å sprede død og ødeleggelse overalt hvor det får slippe til. Når et kristent menneske gripes av denne åndsmakt, er det ikke lenger brukbart i Herrens tjeneste. Derfor er det vår plikt å gripe inn mot den demoniske makt før alt ligger i grus.

Heldigvis finnes det en flokk som har fått øynene opp for den fare som truer kristendommen idag. Det kan bli vår redning. For det er DEN flokken Gud må regne med i tiden som kommer, hvis alt skal fortsette som nå.

La oss så be om at vårt arbeide og vårt lille blad må få framgang i sannhetens og kjærlighetens navn til velsignelse for den enkelte og for vårt kjære fedreland."

I den siste utgaven av bladet Kristen Samling som kom ut i mai 1945, er det en hilsen fra en NS-søndagsskole på Ullern. Der står i et P.S: Når det blir fred håper vi å få være med alle barn på søndagsskole igjen. Da blir vel alle norske barn snille mot hverandre igjen.

På det punkt tok medlemmene i Kristen Samling skammelig feil. Det sto på listen over anklagepunkt mot formannen at han hadde vært leder for Kristen Samling. Selv om hverken han eller andre ble dømt for å ha vært med i Kristen Samling, betraktet han og hans meningsfeller bare det at det var et tiltalepunkt som enda et bevis på gudløsheten i det norske etterkrigssamfund. Men siden all øvrighet er av Gud(Rom.13.1), underordnet de seg også denne øvrighet som vel heller ikke var verre enn det samfund det ble skrevet i, som korsfestet Kristus og halshugget ham som skrev nettopp dette.

Selv ble de straffet for det de selv holdt for riktige meninger og gode gjerninger, (bortsett fra at de ble dømt for meninger de ikke kjente igjen, men som de som dømte dem så ut til å leve efter).

Alt de eide, også barnas banksparebøker ble inndratt. Det syntes som om manglende ytringer av godtatt nasjonalisme kunne kompenseres ved desto verre behandling av NS-medlemmer med

familie etterpå.

Et typisk eksempel i så måte er biskop Eivind Berggrav. I likhet med Vidkun Quisling forsøkte han seg med fredsbestrebelse før krigen kom til Norge, men i motsetning til Quisling slapp ikke Berggrav inn til Hitler. Quisling dannet 9.4.1940 en høyst provisorisk regjering for at det i alle fall skulle være noen norske representanter som kunne fortsette å styre, og ikke alt skulle overlates til okkupanten. Regjeringsmedlemmene var stort sett ikke varslet på forhånd, og noen f.eks Jonas Lie, protesterte høylydt. Da den første regjeringen Quisling gikk av for at det om mulig skulle kunne dannes et mer representativt styre, ble han behørig takket av høyesterettsjustitiarius Paal Berg i en kringkastingstale.

Biskop Berggrav holdt i den tiden en kringkastingstale hvor han understøttet det samme han skrev så sent som august 1940 i et rundskriv: "I siste instans er det nemlig ifølge Haagerkonvensjonen okkupasjonsmakten som er rettsstiftende." Mens krigen ennå pågikk i nær Oslo, og lenge før kapitulasjonsavtalen i juni 1940, formante biskop Berggrav både i kringkastingen og med ropert i Normarka norske legale styrker til å legge ned våpnene.

Senere på sommeren var han meget aktiv i arbeidet for å komme til en ordening med okkupasjonsmakten, til tyskerne avbrøt forhandlingene.

I september 1940, forordnet biskop Berggrav sammen med det øvrige bispekollegiet at bønner for kongen og kongehuset skulle utgå. Sogneprest Halfdan Wexelsen Friehow i Gjerpen gikk av i protest.

Ifølge NS-medlemmenes oppfatning (Odd Melsom: Fra kirke- og kulturkampen under okkupasjonen) skyldes Terbovens tale ved Quislings innsettelse som regjeringssjef 1.2.41 et samarbeid mellom Terboven og Berggrav. Terboven ønsket ikke at Quisling skulle få øket makt, og allierte seg med hvem som helst for å umuliggjøre ham både overfor makthaverne i Tyskland og den norske befolkning. Berggrav trengte å bli "rehabilitert" overfor befolkningen etter sitt tidligere intime samarbeid med tyskerne.

NS-medlemmer regner med at også biskopenes og prestenes tilbaketreden påsken 1942 var klaret med Terboven. Se nærmere i Odd Melsoms bok.

Berggrav kom i fangenskap under forhold de titusener som ble sperret inne sommeren 1945 hadde all grunn til å misunne ham. Han benyttet tiden godt, f.eks. til å skrive forsvarsskrift for seg selv: "Da kampen kom." og angrepsskriftet på dem som hadde tenkt annerledes: "Folkedommen over NS".

Men en annen biskop, salmedikteren Dagfinn Zwilgmeyer bror til Skiensbispen Ludvig Daae Zwilgmeyer, gikk det helt annerledes. Han var først biskop i Bjørgvin, så i Hamar. Han forsøkte så godt han kunne å skape forsoning innen kirken. Da jødeaksjonen kom, protesterte han etter beste evne. Da det ikke nyttet, sluttet han som biskop og meldte seg ut av NS.

Han ble etter okkupasjonen bl.a. dømt til 3,5 års tvangsarbeid og ble aldri prest igjen. Heller ikke fikk han utgitt flere salmer mens han levde.

Mennesker som kalte seg kristne viste seg ikke bedre enn den øvrige befolkning. De brydde seg knapt om hvordan det gikk deres kristne NS-brødre og deres familie når okkupasjonen var slutt.

Istedetfor å beklage sin ukjærlige holdning til da holdt de fast ved den, og ventet at NS-medlemmene skulle erkjenne skyld og godta at det i tillegg til Kristus også var nødvendig for deres landsmenn å ha dem til syndebukker.

NS-medlemmene erfarte at de fortsatt bare kunne stole på hverandre.

Selv om en del tilga kirken og sine respektive menigheter enda de aldri ba om tilgivelse, kunne de fra Kristen Samling aldri være sikre på at de andre ikke ga uttrykk for at deres meninger, som de fortsatt holdt fast ved, representerte utilgivelig synd. De ble aldri gitt anledning til å ta til motmæle når de ble kalt noe for dem så meningsløst som nazister og landssvikere, betegnelser de selv alltid har ansett for ubegrunnede fornærmelser som passer bedre på dem som bruker dem.

Attpå til anså disse andre det som om det var de som hadde noe å tilgi NS-medlemmene.

Resultatet ble at Kristen Samling levde videre, nå under navnet Kristne Venner. Også her var mennesker fra alle slags menigheter og politiske avskygninger velkomne, men ikke-NS-folk kom ikke over at Gud ennå ikke hadde overbevist NS-medlemmene om at de hadde tatt feil. Det gjorde heller ingen andre noe forsøk på.

Det siste offisielle møte av Kristne venner var i Oslo 1982. Men fortsatt holder de og deres barn sammen, av erfaring for hvem de kan regne med og stole på.

Og selv om de på grunn av ytringsfrihetens vilkår i etterkrigstiden aldri fikk utgitt eget blad igjen, står det fortsatt andakter i "Folk og Land".

Kristen Samling og etterfølgeren Kristne Venner var helt upolitiske organisasjoner. Når de bare besto av NS-medlemmer, var dette mot medlemmenes intensjon og ønske. De tilbød hele tiden forsoning og tilgivelse.

Når forbindelsen til Nasjonal Samling er understreket såpass sterkt, er det for å forklare hvorfor kristne mennesker kunne føle seg hjemme i Nasjonal Samling. Slik dette partiet generelt er blitt fremstilt, har dette vært vanskelig å forstå.